

Jońca, Maciej. Rzymskie prawo karne. Instytucje. *Łublin: Wydawnictwo Werset, 2021 (ss. 218, ISBN 978-83-67064-10-1)*

Keywords: Roman law, Criminal law, history of law

Słowa kluczowe: prawo rzymskie, prawo karne, historia prawa

Nakładem Wydawnictwa Werset ukazała się niedawno książka o dość standardowym tytule *Rzymskie prawo karne. Instytucje* autorstwa Macieja Jońcy. Większość czytelników, a już zwłaszcza romanisci prawniczy po takim tytule oczekują podręcznika z zakresu dyscypliny, która w ostatnich dziesięcioleciach znajduje się na fali szczególnego zainteresowania, to jest właśnie rzymskiego prawa karnego. Kompetencja M. Jońcy do kompleksowego przedstawienia instytucji prawa karnego Rzymian jest niekwestionowana. Wywodzi się on z lubelskiego ośrodka naukowego, od lat będącego czołowym w polskim środowisku akademickim centrum badań nad antycznym prawem karnym, i sporo już w tym zakresie publikował.

Jeśli dodać do tego, że ma M. Jońca doświadczenie w prowadzeniu badań interdyscyplinarnych dotyczących roli kulturotwórczej rzymskiej myśli prawniczej, począwszy oczywiście od antyku – aż po współczesność, a w konsekwencji w przybliżaniu szerokiej publiczności meandrow tego wpływu (dość przypomnieć jego znakomite: *Prawo rzymskie. Marginalia* i *Prawo rzymskie. Mirabilia*), to pomysł na najnowszą książkę staje się zrozumiały.

Jeszcze na wczesnym etapie powstawania książki M. Jońca nie ukrywał fascynacji kontekstami, w jakich pozostaje antyczna refleksja z poglądami formułowanymi na gruncie nowożytnego prawa karnego. Nie dziwi więc, o czym sam wspomina we „Wstępie” (s. 9), że inspiracją do przyjęcia formuły książki były prace Michała Patkaniowskiego *Wina i kara. Elementy rzymskie i germańskie w prawie karnym statutów miast włoskich* (1939), jak również *Polskie prawo karne. Część ogólna* Juliusza Makarewicza (1919).

Do tego pewnie można dodać *Wstęp do filozofii prawa karnego* drugiego z wymienionych autorów (1906).

Formuła, o której mowa, polega na tym, że opracowanie, co sam Autor objaśnia we „Wstępie”, ma charakter hybrydowy. To oznacza, że analizując antyczne źródła i obejmując refleksją poruszane w nich problemy oraz wypracowane na ich gruncie rozwiązania, Autor nadaje narracji rys współczesności, wykorzystując dziś stosowaną terminologię i nowoczesny sposób systematyzowania problematyki. Oczywiście naraża się w ten sposób na potencjalnie zasadny zarzut anachronizmu, ale zabieg ten stosuje z pełną świadomością celu. Jak sam pisze, „kazuistyczny oraz rozproszony materiał został poddany analizie pod kątem obecności w nim modeli myślenia, które można by odnieść do współczesnych kanonów dogmatyki prawa karnego oraz pierwocin obecnych zasad” (s. 10). Pozwala to na otwarcie przestrzeni antycznego myślenia o przestępstwach i karach dla szerszego grona odbiorców. Poza romanistami prawniczymi wśród czytelników monografii mogą więc znaleźć się dogmatycy prawa karnego oraz historycy prawa. Użyte w monografii terminologia i sposób systematyzowania materii ułatwią im znakomicie orientację w prezentowanej problematyce. Są więc w książce podrozdziały poświęcone takim zjawiskom, jak zamiar, przygotowanie, usiłowanie, podżeganie i tak dalej. A że rzymscy prawnicy takimi pojęciami się nie posługiwali? To nie jest w tym przypadku istotne, stany faktyczne były przecież bliźniaczo podobne.

Znaczenie antycznego dziedzictwa dla rozwoju współczesnego prawa prywatnego pozostaje poza dyskusją, natomiast wpływ rzymskiej myśli na kształt dzisiejszego prawa karnego dla wielu nie jest już tak oczywisty. Recenzowana książka usuwa wszelkie wątpliwości, a już na pewno obala powszechnie na ogół przyjmowany stereotyp, że początki nowoczesnego prawa karnego należy lokować w końcu XVIII w. Uświadamia, że jednak należy sięgać głębiej, że wypracowane na przestrzeni wieków rozwiązania zostały zbudowane między innymi na bazie interpretacji i reinterpretacji antycznych źródeł. Zjawisko to dobrze ilustrują zamieszczone w przypisach, wybiórczo dobrane odniesienia do rozwiązań przyjętych w średniowieczu i czasach nowożytnych.

Warto jednocześnie dodać, że recenzowana publikacja jest, zgodnie zresztą z deklaracją Autora (s. 11), suplementem do wydanego niemal w tym samym czasie pod jego redakcją *Leksykonu (Leksykon rzymskiego prawa karnego. Podstawowe pojęcia, 2022)*, przygotowanego przez zespół w składzie: Antoni Dębiński, M. Jońca, Marek Kuryłowicz i Izabela Leraczyk, realizujący grant przyznany przez Narodowe Centrum Nauki. W *Leksykonie* wszystko jest już zgodne z tradycją: łacińskie hasło, opis i odesłania do źródeł.

Książka jest w pewnym sensie przełomowa. Przede wszystkim jest pierwszą w polskiej literaturze monografią kompleksowo, choć w szczególny sposób, prezentującą instytucje rzymskiego prawa karnego. W pierwszej kolejności przeznaczona jest oczywiście dla osób zainteresowanych prawami antycznymi, ale otwiera spektrum rzymskiej myśli prawniczej także przed nowymi odbiorcami, takimi, którzy do tej pory o zajęciu się dorobkiem antyku nie pomyśleli. Wniosek? Każdy, kto interesuje się dogmatyką prawa karnego czy też jego historią, powinien tę publikację przynajmniej uważnie przejrzeć. Nie zawiedzie się.

Bibliografia

- Jońca, Maciej [et al.], red. *Leksykon rzymskiego prawa karnego. Podstawowe pojęcia*. Warszawa: C.H. Beck, 2022.
- Jońca, Maciej. *Prawo rzymskie. Marginalia*. Lublin: Wydawnictwo KUL, 2015.
- Jońca, Maciej. *Prawo rzymskie. Mirabilia*. Warszawa: C.H. Beck, 2020.
- Makarewicz, Juliusz. *Einführung in die Philosophie des Strafrechts auf entwicklungsgeschichtlicher Grundlage*. Stuttgart: F. Enke, 1906 [*Wstęp do filozofii prawa karnego w oparciu o podstawy historyczno-rozwojowe*. Red. Alicja Grześkowiak. Tłum. Katarzyna Jakubów. Lublin: Wydawnictwo KUL, 2009].
- Makarewicz, Juliusz. *Polskie prawo karne. Część ogólna*. Lwów: Książnica Polska, Towarzystwo Nauczycieli Szkół Wyższych, 1919.
- Patkaniowski, Michał. *Wina i kara. Elementy rzymskie i germańskie w prawie karnym statutów miast włoskich*. Kraków: Z funduszu ś.p. L. Gedemina, 1939.